

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Bohuslava Hnízdila a soudkyň JUDr. Kateřiny Šimáčkové a JUDr. Milady Tomkové v právní věci žalobkyně: **Mgr. H. K.**, zastoupené JUDr. Janem Pavlokem, advokátem, se sídlem Na Příkopě 391/7, Praha 1, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 29. 4. 2011, č. j. X, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 4. 10. 2011, č. j. 1 Ad 46/2011 - 34,

takto:

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. 10. 2011, č. j. 1 Ad 46/2011 - 34, **se ruší**.

II. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 29. 4. 2011, č. j. X, **se ruší** a věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.

III. Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 1600 Kč do třiceti dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám advokáta JUDr. Jana Pavloka.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Žalobkyně požádala o úpravu výše starobního důchodu z důvodu dlouhodobé péče o svého postiženého syna. Žádost žalobkyně o úpravu výše starobního důchodu byla zamítnuta rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení z 18. 3. 2011 pro nesplnění podmínek § 19a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Proti tomuto rozhodnutí

podala žalobkyně u žalované námitky, které žalovaná svým rozhodnutím z 29. 4. 2011 zamítla. V rámci námitkového řízení žalovaná přezkoumala nárok žalobkyně a došla k závěru, že ani v námitkovém řízení ani před ním nebyly předloženy potřebné doklady, konkrétně rozhodnutí Pražské správy sociálního zabezpečení (dále jen „PSSZ“) o době a rozsahu péče o osobu bezmocnou (do 31. 12. 2006) a rozsahu péče o osobu závislou (od 1. 1. 2007), ani doklad o výši příspěvku vystavený obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Žalobkyně tak podle žalované neprokázala svou péči o bezmocnou, případně závislou osobu a proto jí nelze zohlednit dobu této péče ve výši jejího důchodu.

[2] Žalobkyně již ve správním řízení upozorňovala žalovanou na to, že žila se dvěma dětmi jako matka samoživitelka. Její syn V. od narození v roce X trpěl srdeční vadou a ADHD, tedy dětskou encefalopatií, která vyžaduje nepřetržitý zvýšený dohled a individuální přístup. Synův zdravotní stav se komplikoval tím, že v roce 1989 upadl do *grand mal* epileptického záchvatu. Kvůli nepředvídatelným zdravotním potížím syna byla žalobkyně nucena omezit své pracovní aktivity, aby syna měla pod kontrolou a mohla ho doprovázet na lékařská vyšetření a kontroly, a to nejen v době jeho nezletilosti, ale doposud. Nadto otec dítěte po celou dobu nepřispíval ničeho na výživné syna i přes pravomocná soudní rozhodnutí o této jeho povinnosti. Podle posudků obsažených ve spise je syn žalobkyně nadále plně invalidní (nyní invaliditou III. stupně s poklesem pracovní schopnosti nejméně o 70 %) s tím, že má mimo jiné chronickou paranoidní schizofrenii s defektem osobnosti, organický psychosyndrom, epilepsii typu GM od roku 1989, hypertenzi I. stupně a tzv. Quinckeho edém. Žalobkyně vyjádřila své přesvědčení, že by jí měl být zvýšen starobní důchod s přihlédnutím k tomu, že celoživotně výlučně pečovala o osobu závislou. V jiných podáních pak žalobkyně upozornila i na své zdravotní problémy, např. na svou dlouhodobou ambulantní léčbu deprese či na delší pracovní neschopnost z důvodu onemocnění herpesem, způsobeným trvalým stresem.

[3] Rozhodnutí, jímž žalovaná zamítla její námitky, napadla žalobkyně správní žalobou u Městského soudu v Praze. Svou žalobu odůvodnila žalobkyně tím, že žalované předložila 49 listinných důkazů k prokázání svého oprávněného požadavku, respektive k prokázání skutečnosti, že celoživotně pečovala o postiženého syna V., narozeného X, a tudíž má nárok na úpravu důchodu. Dále žalobkyně uvedla, že o zápočet péče o syna požádala původně u žalované již dne 27. 9. 2009 dopisem označeným jako Přihláška a návrh na zahájení řízení k započtení péče o těžce postižené dítě. Žalovaná na tento návrh nereagovala a opakovaně nesprávně uvádí, že dosud žalobkyně nepožádala řádným způsobem.

[4] Žalovaná ve svém vyjádření k žalobě uvedla, že obdobného požadavku se žalobkyně domáhala soudně již dříve (v řízení vedeném městským soudem pod sp. zn. 2 Cad 134/2009), toto řízení však bylo dne 19. 11. 2010 zastaveno. Žalobkyně byla již tehdy prostřednictvím své právní zástupkyně poučena o tom, že musí nejprve řádně doložit mimořádnou péči o nemocného syna a požádat na PSSZ předepsaným tiskopisem o uznání rozsahu péče o bezmocnou a závislou osobu, přičemž platí dvouletá lhůta pro podání návrhu od ukončení péče. Jelikož žalobkyně opět nepředložila rozhodnutí PSSZ o době a rozsahu péče o postiženého syna, jak vyžaduje § 85 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále jen „zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení“), a nepředložila ani potvrzení o výši příspěvku vypláceného

obecním úřadem s rozšířenou působností, nelze provést úpravu výše důchodu ve smyslu ustanovení § 19a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“).

[5] V průběhu řízení před městským soudem si žalobkyně požádala o ustanovení advokáta s tím, že je nemocná a potřebuje k řádnému vedení soudního řízení advokáta, který by jí pomohl celý problém vyřešit. Městský soud usnesením ze dne 27. 6. 2011 žádost zamítl s tím, že stěžovatelka sice splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků, neboť pobírá starobní důchod ve výši 6 566,- Kč a má příjem z jiné samostatně výdělečné činnosti ve výši 3266 Kč měsíčně, avšak právního zástupce nepotřebuje. Městský soud tedy žalobkyni právního zástupce neustanovil, neboť dospěl k závěru, že žalobkyně se dostatečně kvalifikovaným způsobem obrátila na soud a svými vlastními úkony učinila vše, co mohla k ochraně práv učinit. Další důvod neustanovení advokáta, který městský soud uvedl, spočíval v tom, že pro řízení o žalobě není na rozdíl od řízení o kasační stížnosti povinností účastníka řízení být zastoupen advokátem.

[6] Městský soud rozhodnutí žalované ze dne 19. 4. 2011, kterým byly zamítnuty námitky proti rozhodnutí ze dne 18. 3. 2011, posoudil jako zákonné, neboť žalobkyně neprokázala zákonem stanoveným způsobem svou péči o bezmocnou nebo závislou osobu (rozhodnutím PSSZ o době a rozsahu péče o osobu bezmocnou či závislou a dokladem o výši příspěvku vystaveným obecním úřadem obce s rozšířenou působností). Z tohoto důvodu tedy žalobu zamítl.

II. Kasační stížnost

[7] Proti rozsudku městského soudu podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) kasační stížnost, v níž navrhuje napadený rozsudek zrušit s tím, že se o svého postiženého syna stará trvale od jeho narození dosud, a to jako matka samoživitelka starající se pouze ze svých příjmů sama o dvě děti. Tato trvale náročná a velmi stresující situace spolu s depresemi stěžovatelky přispěla zajisté k tomu, že stěžovatelka nebyla vždy schopna dostát vysoce formálním požadavkům státních orgánů. Stěžovatelka v kasační stížnosti trvá na tom, že splnila všechny věcné požadavky potřebné k tomu, aby bylo možné provést úpravu výše důchodu tak, jak o to u žalované požádala. Stěžovatelka je přesvědčena, že pro vznik práva na úpravu výše důchodu je rozhodující faktický stav, tedy naplnění skutečností předpokládaných zákonem, nikoli pak způsob prokázání rozhodujících skutečností. Vadu, která měla za následek nesprávné právní posouzení věci, spatřuje stěžovatelka ve formalistickém trvání na tom, že rozhodující skutečnosti lze prokázat pouze konkrétním rozhodnutím PSSZ. Stěžovatelka je přesvědčena, že napadeným správním rozhodnutím dochází k její diskriminaci oproti jiným příjemcům důchodu, a dále poukazuje na to, že postupem městského soudu došlo k zásahu do jejích ústavně zaručených práv podle čl. 30 odst. 1 a 2 a čl. 35 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

[8] Žalovaná ve svém vyjádření ke kasační stížnosti vyslovuje plný souhlas s napadeným rozsudkem. Pokud stěžovatelka nedoložila a neprokázala péči o postiženého syna takovým způsobem, jak stanoví zákon, a nepředložila ani potvrzení o výši příspěvku vypláceného obecním úřadem obce s rozšířenou působností na péči o závislou osobu, nelze podle žalované provést úpravu výše důchodu ve smyslu § 19a zákona o důchodovém

pojištění. Vyžaduje-li zákon prokázání určitých rozhodných skutečností jedině písemným dokladem v předepsané podobě, nelze prominout nesplnění této zákonné podmínky, a to ani s přihlédnutím k nelehké životní situaci žalobkyně. Pokud je žalobkyně plně bez omezení schopna jednat a vystupovat před úřady a institucemi, nelze nedoložení zákonem vyžadovaného dokladu odůvodňovat tíživou situací matky samoživitelky a jejím zdravotním stavem. Důsledné vyžadování splnění této zákonné podmínky nepředstavuje formalistický přístup či dokonce diskriminační postup vůči žalobkyni. Předložení rozhodnutí o době a rozsahu péče je vyžadováno i od jiných pojištěnců, proto není v tomto směru žalobkyně nijak diskriminována. Vyžadováním splnění zákonné podmínky nedošlo k porušení základních práv a svobod žalobkyně. Nejedná se o takovou podmínku, kterou by nemohla žalobkyně splnit. Platný zákon neumožňuje výjimky a prominutím splnění zákonné podmínky by žalovaná jako orgán rozhodující o důchodových nárocích porušila zákon. Z těchto důvodů považuje žalovaná kasační stížnost za nedůvodnou a navrhuje její zamítnutí.

[9] Nejvyšší správní soud nad rámec skutečností uvedených výše vycházel z následujících dokumentů, které jsou součástí správního či soudního spisu a které jsou oběma účastníkům řízení známy. Součástí správního spisu je žádost stěžovatelky ze dne 27. 8. 2010, v níž stěžovatelka poukázala na to, že nerozumí právnickému jazyku a že neporozuměla, jak žádat o zvýšení svého starobního důchodu, a v níž uvedla, že o syna pečuje více než 20 let a že syn pobírá příspěvek na péči. V tomto podání stěžovatelka rovněž uvedla, že se dlouhodobě ambulantně léčí na psychiatrii. Součástí soudního spisu je pak přípis stěžovatelky ze dne 1. 9. 2011, kde uvádí, že nemá k dispozici požadované dokumenty, že ji žádná právní zástupkyně neupozornila na to, že musí svou žádost doložit tiskopisem Pražské správy sociálního zabezpečení, jak tvrdí ve svém vyjádření žalovaná, a že žádá, aby její žádost o zvýšení důchodu byla posouzena na základě skutečného stavu, který je schopna doložit. Rovněž pak stěžovatelka bez jakékoli následné reakce ze strany městského soudu tvrdila, že u žalované již dne 27. 9. 2009 dopisem označeným jako Přihláška a návrh na zahájení řízení k započtení péče o těžce postižené dítě požadovala u žalované vydání potvrzení o době a rozsahu péče o syna. Stěžovatelka žalované mimo jiné předložila potvrzení Městské části Praha 2, Úřadu městské části ze dne 25. 8. 2010, jímž dokládá, že od 1. 1. 2007 poskytuje péči V. K., a potvrzení Městské části Praha 10, Úřadu městské části, ze dne 30. 9. 2010 o tom, že spisovou dokumentaci týkající se stěžovatelky a jejího syna V. nelze dohledat z důvodů velkého časového odstupu.

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[10] Nejvyšší správní soud nejprve posuzoval přípustnost kasační stížnosti podle zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), a dospěl k závěru, že stěžovatelka je osobou oprávněnou k podání kasační stížnosti, neboť byla účastníkem řízení, z něhož napadené rozhodnutí krajského soudu vzešlo (§ 102 s. ř. s.), a tuto kasační stížnost podala včas. V kasační stížnosti uplatňuje stěžovatelka námitky z důvodů dle § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s. Podmínka povinného zastoupení v řízení o kasační stížnosti je také splněna. Kasační stížnost je tedy přípustná.

[11] Nejvyšší správní soud dále přistoupil k věcnému posouzení kasační stížnosti v rámci stěžovatelkou uplatněných kasačních důvodů.

[12] Podle § 19a zákona o důchodovém pojištění se starobní důchod pojištěnce, který získal alespoň 15 roků náhradní doby pojištění, konkrétně náhradní doby péče o závislou osobu, nesmí být vyměřen z nižšího výpočtového základu, než kolik činí výpočtový základ stanovený podle § 15 zákona o důchodovém pojištění z osobního vyměřovacího základu vypočteného podle § 19a odst. 2 a 3 a podle § 16 téhož zákona. Náhradní doba péče o závislou osobu pro účely stanovení osobního vyměřovacího základu se v tomto případě považuje: a) za vyloučenou dobu, a to i když se kryje s dobou účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 1 písm. e) zákona o důchodovém pojištění, s dobou pojištění, v níž měl pojištěnec příjmy, které se zahrnují do vyměřovacího základu, nebo s dobou, za kterou náležely náhrady uvedené v § 16 odst. 3 větě čtvrté a páté, nebo b) za dobu pojištění, v níž měl pojištěnec příjmy, které se zohledňují pro účely ročního vyměřovacího základu, a to podle toho, co je pro pojištěnce výhodnější. Pro účely písm. b) se považuje za příjem pojištěnce do 31. 12. 2006 ročně částka 96 000 Kč vynásobená zákonem stanoveným koeficientem a od 1. 1. 2007 se přičte k ročnímu vyměřovacímu základu pojištěnce pro daný rok úhrn částek odpovídajících příspěvku na péči osoby, o kterou pojištěnec pečoval, podle zákona o sociálních službách.

[13] V souladu s § 85 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, se od 1. 1. 1996 doby péče o osobu bezmocnou nebo závislou prokazují rozhodnutím příslušné okresní správy sociálního zabezpečení (resp. v tomto případě Pražské správy sociálního zabezpečení) o době a rozsahu této péče. Podle § 85 odst. 5 téhož zákona lze k prokázání doby pojištění použít čestného prohlášení nejméně 2 svědků a žadatele o důchod nebo o úpravu důchodu, nelze-li tuto dobu prokázat jinak.

[14] Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že i v řízení ve věcech důchodového pojištění a důchodového zabezpečení je třeba postupovat podle základních zásad stanovených v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „správní řád“). Mezi základní zásady, které ukládá správní řád pro činnost správních orgánů, patří podle § 4 správního řádu to, že veřejná správa je službou veřejnosti. Podle § 8 správního řádu správní orgány vzájemně spolupracují v zájmu dobré správy. Konkrétní vyjádření těchto zásad spočívá v povinnostech poskytnout dotčeným osobám přiměřená poučení o jejich právech a povinnostech, odpovídající jejich zdravotnímu stavu a schopnostem, pomoci odstranit rozpory bránící řádnému projednání a rozhodnutí věci, pomoci napravit vady podání, vyřídit věci bez zbytečných průtahů či volit takový postup, který co nejméně zatíží osoby dotčené činností správních orgánů. Poučovací povinnost adekvátní schopnostem pojištěnce zdůraznil Nejvyšší správní soud i ve své judikatuře (např. v rozsudku z 28. 3. 2007, č. j. 6 Ads 13/2006 - 51).

[15] Nejen správní řád, ale i zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ukládá v § 6 odst. 4 písm. l) příslušným orgánům provádějícím sociální zabezpečení poskytovat občanům odbornou pomoc ve věcech sociálního zabezpečení.

[16] Žalovaná na jednu stranu stěžovatelce poskytla podrobné informace o tom, jak nedostatky své žádosti odstranit, včetně toho, že ji odkázala na příslušný správní orgán, tj. PSSZ. Na druhou stranu však stěžovatelce ani po řadě dalších podání, kterými se tato

snažila napravit nedostatky své žádosti o přepočet starobního důchodu, neposkytla bližší pomoc, která by směřovala ke zdárnému vyřízení věci.

[17] Nejvyšší správní soud uvádí, že poučení a odkázání na jiný správní orgán nelze bez dalšího považovat za dostatečné naplnění principu dobré správy, a to zvlášť ve světle § 2 odst. 4 správního řádu, který ukládá správnímu orgánu povinnost podle svých možností vycházet osobám dotčeným jeho rozhodováním vstříc. Podle § 4 odst. 1 správního řádu je přitom nutné volit takové řešení, které bude odpovídající danému případu. Stěžovatelka totiž žalovanou upozornila, že instrukcím z její strany o nutném zákonném postupu dostatečně nerozumí, a to konkrétně v dopise ze dne 27. 8. 2010 a dopise ze dne 7. 10. 2011, které jsou součástí správního spisu. Kromě vysvětlení právní problematiky podávání žádostí o uznání péče o osobu bezmocnou či závislou jako náhradní doby pojištění se stěžovatelce ze strany žalované nedostalo žádné další pomoci směřující ke zdárnému vyřízení věci.

[18] Podle § 12 správního řádu dojde-li podání správnímu orgánu, který není věcně nebo místně příslušný, bezodkladně je usnesením postoupí příslušnému správnímu orgánu a současně o tom uvědomí toho, kdo podání učinil. Stěžovatelka přitom učinila vůči žalované řadu podání, jež mohla žalovaná ve svém souhrnu objektivně chápat jako taková, jimiž se stěžovatelka domáhá rozhodnutí o stanovení doby a rozsahu péče o osobu závislou, případně bezmocnou. Z obsahu správního spisu vyplývá, že mezi dokumenty, které stěžovatelka žalované předložila, jsou jak lékařské zprávy o zdravotním stavu jejího syna, tak doklady o faktickém omezení v běžném rozsahu vykonávat pracovní činnost či doklady o péči o syna. Citované ustanovení § 12 správního řádu pak ukládalo žalované povinnost postoupit toto podání příslušnému správnímu orgánu, kterým byla v tomto případě PSSZ. Žalovaná proto pochybila, když nepřihlédla ke zvláštním okolnostem daného případu a stěžovatelkou učiněná podání nepostoupila PSSZ s odkazem na to, čeho se stěžovatelka u ní respektive u PSSZ domáhá. Žalovaná byla dobře obeznámena se situací stěžovatelky a nebylo u ní pochyb o tom, čeho se stěžovatelka domáhá. Úzká organizační propojenost žalované a jednotlivých okresních správ sociálního zabezpečení ostatně vyplývá z § 3 odst. 3 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, který uvádí, že mezi orgány sociálního zabezpečení patří jak Česká správa sociálního zabezpečení, tak i okresní správy sociálního zabezpečení (a tudíž i PSSZ).

[19] Dále žalovaná porušila svou povinnost informovat stěžovatelku pro ni srozumitelným způsobem o dalších možnostech, jak doložit spornou dobu péče o syna, a poskytnout odbornou pomoc při zajišťování podkladů pro správní rozhodnutí.

[20] Teprve poté, kdy by žalovaná poskytla stěžovatelce dostatečnou pomoc při obstarání podkladů pro správní rozhodnutí, by žalovaná měla dostatek podkladů pro přesvědčivé rozhodnutí ve věci, ať už by bylo pro stěžovatelku příznivé či nikoliv.

[21] Nejvyšší správní soud tedy k stížnostní námitce v kasační stížnosti uvádí, že je důvodná a shrnuje, že žalovaná pochybila v tom, že stěžovatelku řádně nepoučila o všech jejích možnostech, jak prokázat dobu péče o syna jako osobu závislou či bezmocnou, a neposkytla jí dostatečnou pomoc, dále, že stěžovatelčino podání ze dne 27. 8. 2010 neinterpretovala jako žádost o vydání rozhodnutí PSSZ o době a rozsahu péče a tuto

žádost nepostoupila PSSZ jako příslušnému orgánu v souladu s § 12 správního řádu. Městský soud tedy byl v souladu s § 76 odst. 1 s. ř. s. povinen napadené rozhodnutí pro vady řízení před správním orgánem zrušit, neboť postup žalované podstatným způsobem porušil ustanovení o řízení před ním, což mohlo mít za následek nezákonné rozhodnutí ve věci samé.

[22] Nejvyšší správní soud pak z důvodu hospodárnosti řízení dospěl k závěru, že je v posuzovaném případě namístě postupovat podle § 110 odst. 2 soudního řádu správního a zrušit napadené správní rozhodnutí, neboť již v řízení před krajským soudem byly dány důvody pro zrušení napadeného správního rozhodnutí.

[23] Nejvyšší správní soud však nad rámec tohoto dospěl rovněž k závěru, že městský soud pochybil i v tom, že odmítl ustanovit stěžovatelce advokáta a jednal s ní ve věci, aniž by jí byla zajištěna adekvátní právní pomoc.

[24] Městský soud totiž na jednu stranu v usnesení ze dne 27. 6. 2011, jímž odmítl ustanovit stěžovatelce právního zástupce pro řízení o její žalobě, uvádí, že stěžovatelka se dostatečně kvalifikovaným způsobem obrátila na soud a svými vlastními úkony učinila vše, co mohla k ochraně práv učinit, aby pak posléze její žalobu zamítl s tím, že žalobkyně nepostupovala ve správním řízení správně, neboť nedoložila svá tvrzení zákonem stanoveným způsobem. Městský soud ve svém rozsudku poukazuje na vyjádření žalované s tím, že stěžovatelka již v předchozím soudním řízení vedeném pod sp. zn. 2 Cad 134/2009 měla být svou tehdejší advokátkou informována, jak doložit péči o nemocného syna a vyžádat příslušné rozhodnutí PSSZ. To však stěžovatelka vyvrátila ve svém přípise soudu ze dne 1. 9. 2011, kde uvádí, že ji zástupkyně neupozornila, že má požádat předepsaným tiskopisem PSSZ o příslušné rozhodnutí. Nejvyšší správní soud shledává postup městského soudu jako nepřijatelný a poznamenává, že je pravděpodobné, že by včas ustanovený a kvalitně pracující advokát stěžovatelce pomohl její právní problém vyřešit, neboť by správně vyhodnotil příslušnou právní úpravu, v zastoupení stěžovatelky vyžádal potřebné dokumenty a domohl se ze strany městského soudu spravedlivého rozsudku. Pokud pak neúspěch v soudním řízení městský soud odůvodnil nedostatečnou procesní schopností stěžovatelky doložit zákonem stanovené podklady, neobstojí, když v rozhodnutí o neustanovení advokáta naopak tvrdí, že *„žalobkyně ... svými vlastními úkony učinila vše, co mohla k ochraně práv učinit“*.

[25] Článek 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod stanoví: *„Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.“* Zejména v situaci, kdy český právní řád v rozporu s čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod vůbec neupravuje realizaci práva sociálně slabých na bezplatné právní zastoupení ve správním řízení, jsou soudy povinny velmi bedlivě dbát práva na právní pomoc alespoň v řízení před soudy. Pokud městský soud dospěl k závěru, že stěžovatelka nebyla vůbec schopna doložit potřebná potvrzení a obstarat si je od příslušného správního úřadu, pak byl rozhodně povinen stěžovatelce požadovaného zástupce ustanovit. Nejvyšší správní soud shledává postup městského soudu v této věci za rozporný s povinností soudu zajistit přístup ke spravedlnosti a spravedlivý proces každému, která vyplývá z ustanovení čl. 36 a 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Povinnost ustanovit sociálně slabým bezplatného advokáta, pokud se právní pomoc jeví

nepostradatelnou jako je tomu v tomto případě, vyplývá i z čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (publ. pod č. 209/1992 Sb., dále jen „Evropská úmluva“), což potvrdil např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Aireyová proti Irsku z 9. 10. 1979, stížnost č. 6289/73 (bod 26.).

[26] Stěžovatelka totiž opakovaně ve správním i soudním řízení uvedla, že je pro depresi dlouhodobě psychiatricky léčena a že „právnickému jazyku příliš nerozumí“. Nejvyšší správní soud pak ve své judikatuře poukázal na to, že soudy jsou podle čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (č. 10/2010 Sb. m. s.) povinny při postupu vůči zdravotně postiženým, tedy i duševně nemocným, přihlížet k charakteru jejich postižení a toto přiměřeně kompenzovat ve svém přístupu k nim (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu z 24. 6. 2010, č. j. 6 Ads 133/2009 - 78; všechna rozhodnutí Nejvyššího správního soudu v tomto rozsudku uvedená jsou dostupná na www.nssoud.cz). Po vydání napadeného rozsudku pak Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí z 16. 11. 2011, č. j. 6 Ads 130/2011 - 30, dospěl k závěru, že požádá-li o ustanovení zástupce pro řízení před soudem účastník, o němž lze na základě skutečností vyplývajících ze soudního či správního spisu zjistit, že je osobou s duševním postižením, je naplněna druhá z podmínek v § 35 odst. 8 s. ř. s., a sice že je ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně jeho práv (s výjimkou v situaci, kdy je projevem postižení kverulatorní vytváření velkého množství soudních případů, což rozhodně není naplněno v posuzovaném případě). Pokud je naplněna rovněž první podmínka citovaného ustanovení (předpoklady pro osvobození od soudních poplatků), soud takové osobě zástupce ustanoví i v případě, že se jedná o řízení, v němž není právní zastoupení obligatorní.

[27] Nejvyšší správní soud k tomu podotýká, že neschopnost stěžovatelky reagovat adekvátně na postup soudu, který jí byl nesrozumitelný, dokládá i skutečnost, že stěžovatelka nepožádala soud o ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti, ačkoli z argumentace v usnesení městského soudu ze dne 27. 6. 2011 poměrně jednoznačně vyplývalo, že by jí městský soud zástupce pro toto řízení ustanovil.

[28] Nejvyšší správní soud tedy uzavírá, že v případě stěžovatelky s duševním postižením bylo řízení před městským soudem zatíženo vadou, spočívající v absenci právního zastoupení stěžovatelky v řízení před ním, neboť tím došlo k zásahu do jejího práva na spravedlivý proces a na právní pomoc v řízení před soudy, a proto je povinen napadený rozsudek městského soudu zrušit. Na objektivní existenci této vady řízení nic nemění ani skutečnost, že stěžovatelka mohla podat kasační stížnost proti neustanovení zástupce a tuto kasační stížnost nepodala.

IV. Náklady řízení

[29] O náhradě nákladů řízení rozhodl Nevyšší správní soud v souladu s § 120 s. ř. s. ve spojení s § 60 s. ř. s. Stěžovatelka měla v projednávané věci plný úspěch, a proto Nejvyšší správní soud uložil žalované povinnost zaplatit jí k rukám jejího zástupce náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti ve výši 1600 Kč. Tato částka představuje dva úkony právní služby po 500 Kč poskytnuté stěžovatelce advokátem (převzetí věci a sepis kasační stížnosti) a s tím související režijní paušál dvakrát 300 Kč [§ 7, § 9 odst. 3 písm. f) a § 11 odst. 1 písm. d) a § 13 odst. 1 a 3 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb.,

o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)]. Zástupce nedoložil, zda je plátcem daně z přidané hodnoty. V řízení o žalobě nebyla stěžovatelka zastupována a ze spisu nevyplývá, že by jí v souvislosti s tímto řízením vznikly jakékoliv náklady. Pro náhradu nákladů řízení soud stanovil přiměřenou lhůtu.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 10. května 2012

JUDr. Bohuslav Hnízdil
předseda senátu